

XVII ASR OXIRI VA XIX ASR BOSHLARIDAGI CHET EL SAN'ATI

Nuriddinova Oydina

Namangan davlat universiteti San'atshunlik fakulteti

4-kurs talabasi. oydinanuriddinova25@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7180173>

ARTICLE INFO

Received: 01st October 2022

Accepted: 05th October 2022

Online: 10th October 2022

KEY WORDS

Tanqidiy realizm, revolyutsion ruh, kompozitsiya romantizm, soldagi odamlar, vatanparvarlik tuyg`ulari

ABSTRACT

Ushbu maqolada XVII asr oxiri va XIX asr boshlarida chet el san`ati, rivojlanish tarixi, rassomlarning buyuk asarlaridan namunalar hamda ularga izohlar keltirilgan

KIRISH

XVIII asming oxiri XIX asrning boshlarida ijtimoiy hayoida sodir bo`lgan o'zgarishlar san`atda g'oyaviy badliiy mazmunning o'zgarishiga olib keldi. Ba`zi demokrat rassomlar ijodida proletariatning revolyutsiyasi bilan bog`liq bo`lgan asarlar paydo bo`la boshladi, san`at asarlarining tarbiyaviy imkoniyatiga alohida e'tibor berila boshlandi.

ASOSIY QISM

Tanqidiy realizm fivojlandi. Rassomlar o`z asalari bilan idealistik san`atga qarshi chiqib, aristokratiya parokandaliklarini tanqid qila boshladilar. Bu o`rinda, angliyalik rassom Uliyam Xogarmning satirik kartina va gravyularini, germaniyalik rassom D.Xodovetskiyning hayotiy qalam suratlarini eslab o`tish mumkin. XVI asming oxirgi choragida Yevropa tasviriy san`atidagi asosiy oqim klassitsizm oqimi bo`lib qoldi. Bu oqim o'zining to`liq mohiyatini ayniqsa, Fransiya san`atida namoyon qildi. Bu yerda revolyutsion mazmun bilan sug`orilib, burjuaziya

sevotyutsiyasi g'oyalarini targ`ib etdi. Bu revolyutsion klassitsizmning yirik vakili va yo`lboshchisi Jak Lul David ijodda yaqqol sezildi. Uning "Goratsiyalar qasami" asari revolyutsion klassitsizm oqimining xarakterli namunasidir. Bu kartinaning syujeti Rim respublikasi tarixidan olingan bo`lib, asarda otaning o`z o'g'ilarini dushmanlariga qarshi Jangga borishga da'vat etib, ularga qilich tutqazayotgan vaqti tasvirlanadi. Rassom bu asarida fuqarolik burchini har qanday shaxsiy manfaatlardan ustun qo'yadi. Yuksak ideallar uchun har qanday qiyinchiliklarni yengishga, kerak bo`lganida qurbon bo`lishdan ham qo`rqmaslikka da'vat etadi. David ijodining eng cho`qqisi "Maratning o`limi" nomli asarida namoyon bo`ldi. Bu asar XVIII asr Yevropa tasviriy san`atining eng nodir asari hisoblanib, unda fransuz revolyutsiyasining dohiysi Maraning o`ldirishi tasvirlangan. Bu asarida David konkret voqea asosida yuksak badiiy obraz yaratadi. "Maratning o`limi" revolyutsiya qurbonlari uchun yaratilgan asar sifatida,

ommani revolyutsion ruhda tarbiyalashga xizmat qildi, ularni kurashga chorladi. David revolyutsiya yillarida portret janriga ham murojaat qilindi. Revolyutsiya qatnashchilarining, shunigdek oddiy kishilarning portretlarini yaratdi. Ularning bo'ysunmas xarakteri psixologik holatini ochib beradi. Bu o'rinda uning "Ayol" portreti diqqatga sarovordir. Yevropa san'atida XVIII asring oxirida vujudga kelgan yana bir yirik oqimlardan biri Romantizm bo'ldi. Bu oqimning eng gullagan davri 1820-30 yillarga to'g'ri keladi. Bu davrda romantizm oqimining vakillari o'zlarining xarakterli asarlarini yaratdilar. Romantizm vakillari sanami his-tuyg'uga, voqe'likni dinamik harakat vaqtida tasvirlashga yorqin ranglar gammasiga alohida e'tibor berdilar. Ular klassitsizm vakillariga nisbatan real voqelikka ko'proq e'tibor bera boshladilar. Romantizm oqimining o'ziga xos tomonlari shu oqimning yirik vakili va asoschilaridan biri Teodor Jeriko ijodida o'z ifodasini topdi. Uning "Meduza soli" polomosida bo'lib o'tgan voqea - "Meduza" kamasining Atlantik Okeanida halokatga uchrashi tasvirlanadi. Ochiq okeanda "Meduza" kemasi suv osti qoyasiga urilib, parchalanib ketadi. Kemada qutqarish uchun hech qanday vositalar yo'q edi. Shu boisdan kema a'zolari kema qoldiqlaridan sol yasab olishadi va uning ustiga 149 kishi chiqib oladi. Sol ochiq okeanda 14 kun kezadi va shulardan faqat 15 odam omon qoladi. Tasodifan o'tib ketayotgan kema odamlari tomonidan bu qolgan odamlar qutqarilib qolinadi. Bu asarda rassom ana shu voqeani - soldagi odamlarni uzoqda suzib borayotgan kemani ko'rib, undan yordam so'rayotgan vaqti ko'rsatgan. Romanizm oqimining yana bir yirik vakilli Jen Delakruadi. Uning "Barrikadalardagi

ozodlik" polotnosi ham bevosita konkret voqeani aks ettirishga qaratilgan. Bu revolyutsiya ta'sirida yaratilgan bo'lib, tarixiy voqeani aks ettiradi, revolyutsiyada qatnashgan xalq obrazini yaratadi. Rassom bu asarda bo'layotgan jangning shiddatini, qizg'inligini, bu revolyutsiyada xalqning hamma tabaqasi-qatnashganini ko'rsata oldi. Qo'lida bayroq ushlagan ayol obrazi ozodlik ramzi sifatida tasvirlangan. Qolganlar esa unga intilgan. Ularni ozodlikka olg'a boshlamoqda.

XVIII asr oxirlaridan boshlab Yevropa san'atida realistik oqim asosiy oqimlardan biriga aylanib qoldi. Voqelikka murojaat qilish, hayotda sodir bo'layotgan voqea ya hodisalarning mohiyatini ro'yrost ko'rsatish ko'pgina san'atkorlar diqqatini o'ziga jalb eta boshladi. Bu prinsp ispan rassomi Fransisko Goyya ijodida alohida o'rin egallaydi. Uning asarlari va satirik oforlarida ispan hayotida sodir bo'lgan voqealar o'zining to'liq badiiy ifodasini topdi. Uning "2 maydan 3 mayga o'tar kechasidagi qotillik" asari XIX asr xalqlarining ozodlik va mustaqillik uchun olib borgan kurashini aks ettiruvchi buyuk asarlardan biridir. Asarda qo'zg'olon ko'targanlarni tundagi otish payti tasvirlanadi. Kompozitsiya qurolsiz omma va qurollangan jallodlarni qarama qarshi qo'yish prinsipida tuzilgan. Asar markazida oq ko'ylakli qo'zg'olonchi tasvirlangan bo'lib, u orqali rassom bo'ysunmas ispan xalqi timsolini gavdalantiradi. Gotya o'zining mashhur ofordlar turkumida Ispaniyadagi monarxiya tuzumini, ma'naviy qashshoq ruhoniylarni, bag'ritosh inkvizitorlarni qattiq qoralaydi.

XIX asrdan boshlab harbiy Yevropa san'atida realistik oqim asosiy o'rinni egalab oldi. Buning boisi bor edi albatta. Ko'pgina ijodkorlar jinoiy hayotda

bo'layotgan revolyutsion harakatlarga qatnashib, shu voqealarni o'z asarlarida tasvirlab, shu bilan birga o'zlari ham shu mamlakatning faol fuqarosi ekanini chuqurroq his eta boshladilar, ular o'z xalqlarining orzu-istaklari, intilishlari bilan yashay boshladilar. XIX asrdan boshlab manzarachi rassomlar ko'zga ko'rinarli yutuqlarni qo'lga kirita boshlaydilar. Ular jonajon o'lkalari manzarasini chizish orqali kishilarda o'z yurtiga muhabbat uyg'otish, ularda vatanparvarlik tuyg'ularini oshirishga harakat qildilar. Manzara janriga bo'lgan bunday munosabat angliyalik rassom J.Konsrepb va fransiyalik Barbizon maktabining yirik vakillari Teodor Russo,

Sharl Dobini va boshqalar ijodida yaqqol ko'zga tashlandi. Ular erta bahorgi maysazorlarni, suv, havo, nur go'zalligini kuylaydilar.

XULOSA

Jamiyatning ilg'or ijodkorlari shu mavjud hayotda sodir bo'layotgan voqealarni tasvirlash bilan chegaralanmasdan, shu bilan birga voqelikni ideal taraqqiyot yo'liga burish, dunyoni go'zallik qonunlari asosida qayta qurish ishtiyoqi bilan yondashadilar. O'z asarlarini shu maqsadga bo'ysundirishga harakat qiladilar. hunarga o'rgatish muhim ahamyatga egadir.

References:

1. Abdullaev N. San'at tarixi. Toshkent: "San'at", 2001
2. Abdurasulov S., Boymetov B., Tolipov N. Tasviriy san'at. T., 2006
3. Nabiyev M.N Rangshunoslik. T., "O'qituvchi", 1955.